

INTERVIEW MET ELISE PETERS EN DIEUWKE HOVINGA

ELISE PETERS

is onderwijspedagoog en docent aan de pabo van Hogeschool Leiden. Zij is verbonden aan het Expertisecentrum Jeugd | lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind waar zij onderzoek doet naar de relatie tussen natuur, spel en de ontwikkeling van het kind, om vanuit die invalshoek te kijken wat de relevantie is van natuurlijke speel-leeromgevingen.

'De 'vragen' die de omgeving stelt, nodigen het kind uit tot actie. Zo heeft de omgeving invloed op het spel dat kinderen spelen.'

DIEUWKE HOVINGA

heeft sinds 2009 haar eigen onderzoeksbureau: 'OVC Educatieve dienstverlening'. Met onderzoek, ontwerp- en trainingsactiviteiten in onderwijs, kinderopvang en zorg draagt zij de betekenis en het belang van een natuurlijke omgeving voor de ontwikkeling van kinderen uit.

Een goede speel omgeving zit vol vragen

Begin dit jaar verscheen de publicatie *'Met je billen in het zand. Zien hoe de omgeving het spel van kinderen vormt'*. Hovinga en Peters onderzochten hoe kinderen spelen en welke invloed de omgeving heeft op hun spel. Het boek geeft praktische handvaten voor professionals en ouders.

WAT WAS DE AANLEIDING VOOR DIT ONDERZOEK/DEZE PUBLICATIE?

Het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind doet onderzoek naar de betekenis en het belang van natuur voor de ontwikkeling van kinderen. Toen Veldwerk Nederland en Ludens besloten samen te werken om een groene buitenruimte in te richten voor een Utrechts kinderdagverblijf, bood dat een ontzettend interessante plek om onderzoek te doen. We hadden de mogelijkheid te kijken of en hoe het spel van kinderen verandert als de buitenruimte verandert naar een meer natuurlijke omgeving.

HOE IS HET ONDERZOEK IN Z'N WERK GEGAAN?

We hebben het spel van de kinderen op verschillende speelplekken gefilmd. Vervolgens hebben we per speelplek de tijd genomen om per kind het spel van minuut tot minuut te beschrijven. Zo kijken we mee terwijl zij spelen op het plein, op al die verschillende plekken en plaatsen waar kinderen hun spel maken: de struikenbosjes, de zandbak, het pleintje met fietsjes. Door zorgvuldig het spel te observeren, krijgen we zicht op hoe de omgeving het spel van kinderen vormt.

WAT ZIJN DE BELANGRIJKSTE CONCLUSIES?

Op basis van dit onderzoek is een boek geschreven dat heet *'Met je billen in het zand: zien hoe de omgeving het spel van kinderen vormt'*. In dit boek word je meegenomen in de observaties en kijk je mee met het spel van de kinderen via foto's en strips. Op basis van die beelden doen we pedagogische vondsten en gaan we ineens

zien welke pedagogische waarde er in dat beeld verborgen zit. Het boek geeft vervolgens aan wat dat concreet betekent voor het handelen van ons als volwassenen in het werken met kinderen en geeft steeds een vraag mee. Zo geeft elk hoofdstuk richting tot actie.

Het eerste inzicht dat deze werkwijze mee geeft is dat zorgvuldig pedagogisch waarnemen een kunst is; het vraagt oefening, maar als je de kunst verstaat, geeft het direct handvatten voor het pedagogisch handelen. Het tweede inzicht is de ervaring dat de fysieke omgeving een pedagogische ruimte is en dat het daarom tot je pedagogische verantwoordelijkheid (als pedagogisch medewerker of leerkracht of ..) behoort hier zorgvuldig in te handelen. Het derde inzicht betreffen de thema's die in de verschillende hoofdstukken worden beschreven. De thema's geleiden de waarneming. Het ondersteunt de lezer te leren zien hoe de omgeving het spel van kinderen vormt, en deze pedagogische waarde te

versterken door het eigen handelen hierop af te stemmen.

MANKEERT ER IETS AAN DE HUIDIGE INRICHTING VAN DE OPENBARE RUIMTE. ZO JA, WAT ZIJN VOORBEELDEN?

Wat we van dit boek kunnen leren, is dat het ertoe doet waar we kinderen laten spelen. In een van de voorbeelden uit het boek zien we Sjoerd spelen. Het fragment geeft mooi weer hoe de zandbak hem stuurt van vraag naar ontdekking naar weer een nieuwe vraag. Het is alsof de zandbak die vragen voor hem klaar heeft liggen en hem lokken om aan de slag te gaan, om iets te creëren, om iets te ontdekken. De 'vragen' die de omgeving stelt, nodigen hem uit tot actie. Zo heeft de omgeving invloed op het spel dat kinderen spelen. Als we die vragen in de omgeving herkennen, dan zien we welke impuls de omgeving geeft aan het kind; waartoe het kind wordt uitgenodigd, welke actie er lonkt voor

'De omgeving vormt het spel van kinderen. Daarmee heeft de omgeving een pedagogische waarde.'

het kind. En dan zien we ook: het is niet om het even waar we kinderen laten spelen. De omgeving vormt het spel van kinderen. Daarmee heeft de omgeving een pedagogische waarde.

Ga je met die bril naar spelomgevingen kijken, dan zie je ineens overal vragen voor kinderen. En dan ga je begrijpen dat sommige omgevingen vragen om inactief gedrag en andere om actief gedrag, dat sommige omgevingen uitnodigen tot samenspel en andere tot alleen spelen, dan sommige omgevingen leiden tot eindeloos spel en andere omgevingen tot kortdurend spel. Het helpt als we met die blik naar de openbare ruimte kunnen kijken en ons afvragen: is dit een rijke ruimte – een betekenisvolle spelomgeving? Heeft deze omgeving vragen in zich voor alle kinderen? Worden kinderen uitgedaagd tot spelervaringen die de ontwikkeling van kinderen ondersteunen?, et cetera. In dit licht is de huidige omgang van volwassenen met risicovolle spelsituaties interessant. Indien we deze spelervaringen wegnemen en/of sterk inbakken, leren we kinderen in de basis niet omgaan met risico's met alle consequenties van dien.

WELKE ROL KAN DE OVERHEID SPELEN BIJ HET VERBETEREN VAN DE BUITENRUIMTE TEN BEHOEVE VAN EEN GOEDE SPELOMGEVING?

Erkennen van de persoonsvormende waarde van de buitenruimte, en daarmee dat het er toe doet hoe deze omgeving eruit ziet, wat er te doen en te ervaren is. 'It takes a village to raise a child' in het besef dat 'the village' niet zoets is als een sociale 'cloud', het verwijst naar een werkelijkheid, een realiteit, een gemeenschap die 'ergens' woont, eet, werkt, speelt, kortom leeft. Onderzoeken onderbouwen dat hoe dit 'ergens' eruit ziet van invloed is op de gezondheid van mensen, en meer in het bijzonder op een gezonde ontwikkeling van kinderen. Met de erkenning ligt er ook een verantwoordelijkheid op de leefbaarheid van wijken, buurten, woonomgevingen, waarin het perspectief van opgroeiende kinderen een plaats heeft. De prioriteit tot nu toe ligt vooral bij het geld, waarom een struinweidje behouden en onderhouden, als er geld valt te verdienen aan een projectontwikkelaar.

WELKE ROL KUNNEN OUDERS SPELEN?

Voor ouders geldt in de basis hetzelfde als voor pedagogisch medewerkers of leerkrachten. Kun je je verplaatsen in jouw kind, in zijn spel binnen en buiten? Kan je de spelbedoelingen achterhalen? Kun je inzien wat het spel jouw kind geeft, wat het binnen en wat het buiten vindt? Hoe dit het kind stimuleert zich te ontwikkelen en wat

het hierin oefent? Zie je hoe de fysieke omgeving het spel van jouw kind vormt? Kun je daar ruimte aan geven? Kun je dit ondersteunen door bijvoorbeeld niet in te grijpen ook al vind jij het spannend wat er gebeurt. Laatst in het bos zag ik een klein kind (ongeveer 2 jaar oud) met zijn vader. Het kind wilde op een boomstronk klimmen. Het probeerde heel voorzichtig zijn voeten goed te plaatsen en zich op de stronk te hijsen. De vader doorbrak het spel met de zin: 'hier ben je nog te klein voor.' Hij tilde het kind op en plaatste het kind op het zand pad. Het spelende kind werd niet gezien; de spelintentie niet (h)erkend.

GEEF EEN AANTAL TIPS VOOR EEN GOEDE SPELOMGEVING

Het zou mooi zijn als je een omgeving kunt maken die boordevol vragen zit; allerlei soorten vragen die passen bij allerlei verschillende kinderen. In een omgeving vol vragen kan elk kind een passende vraag ervaren. Zo wordt elk kind uitgenodigd in actie te komen. Er zijn dan vragen voor oudere kinderen en voor de kleintjes. Voor kinderen die alleen willen spelen en voor kinderen die samen willen spelen. Voor kinderen die actie zoeken en ook voor kinderen die rust zoeken. Er is voor ieder kind een vraag, een uitnodiging tot spel. In de observaties zagen we dat sommige spelomgevingen dat in zich hadden.

De waterkraan bijvoorbeeld, en de zandbak; één enkele spelomgeving ontlokt allerlei verschillende vormen van spel. Dat is kenmerkend voor een goed ingerichte omgeving: daar zie je dat allerlei kinderen tot spel komen, elk op hun eigen manier. En in de observaties wordt wel duidelijk: de natuur is een unieke spelomgeving. De natuur zit vol vragen aan kinderen, omdat het elke dag anders is, omdat natuurlijke materialen geen vaste spelbedoelingen hebben, omdat de natuur een levende omgeving is, omdat het meer mogelijkheden geeft tot gewenst gedrag. En bij het opnoemen van de unieke bijdrage van natuur aan het spel van kinderen, merk ik dat ik nog veel meer wil noemen. Want de opsomming is nog lang niet compleet. Ik zou nog willen vertellen hoe natuurlijke materialen niet op lijken te gaan, hoe natuurlijke omgevingen uitnodigen tot fysieke betrokkenheid in je spel, hoe de natuur echte risico's met zich meebrengt zoals vallen, vies worden, moe worden, kwijtraken, en hoe echt dat het spel maakt. Maar het doet er misschien niet toe hoe compleet de opsomming is. Wat ik eigenlijk wil zeggen is dit: de natuur als spelomgeving is van waarde voor kinderen. De mooie uitdaging aan ons is om het spelen in en met natuur een plek te geven in het leven van kinderen. •

Download de publicatie 'Met je billen in het zand. Zien hoe de omgeving het spel van kinderen vormt' via <http://bit.ly/1lzFwga>

